

**Տ. ՍԵՐՈՎՔԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԻՍԱԽԱՆԵԱՆԻ ՔԱՐՈԶԸ՝
ԽՕՍՈՒՄՍ Ս. ԳԱՅԱՆԷ ՎԱՆՔՈՒՄ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՈՒԽՏԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԱՌԻԹՈՎ**

(19 մայիսի 2019 թ.)

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամէն:

«Եւ բանայր (Պօղոս) զգիրս եւ դներ առաջի,
երբէ պարտ էր Քրիստոսի շարչարել եւ յառնել ի մեռելոց
եւ թէ՛ Նա է Քրիստոս Յիսուս, զոր եսն պատուիրեմ ձեզ»
(Գործք Ժէ. 3):

Սիրելի՛ հաւատացեալներ,

Այսօր Ս. Զատիկին յաջորդող չորրորդ կիրակի օրն է կամ Զատիկական հինգերորդ կիրակին, որ Հայ Եկեղեցու Տօնացոյցի համաձայն նուիրուած է Ս. Խաչին եւ կոչուում է Տօն Երեւման Սրբոյ Խաչի: Եւ քարոզիս բնաբանն ընտրուած է այսօրուայ համար նախատեսուած սուրբգրային ընթերցուածներէից՝ Գործք առաքելոցի Ժէ. գլխից: Մինչ այսօրուայ տօնին եւ մեր քարոզի բնաբանին անդրադառնալը՝ համառօտ խօսենք այն շրջանի մասին, որում եկեղեցական իմաստով գտնուում ենք:

Քրիստոնէական Եկեղեցին, բնականաբար նաեւ մենք, որպէս Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի, Տիրոջ հրաշափառ Յարութեան եւ Նրա Համբարձման միջեւ ընկած քառասնօրեայ ժամանակահատուածը կոչում ենք Յարութեան շրջան, իսկ մինչեւ Հոգեգալուստ՝ յիսուն օրերը՝ Յինունք, որ է Յիսունք: Զատիկական կամ Յարութեան այս շրջանին, որ մեզ յիշեցնում է Տէր Յիսուսի երկրային առաքելութեան վերջին քառասուն օրերը մինչեւ նրա հրաշալի Համբարձումը, հաւատացեալներս պահք չենք պահում, քանի որ հաստատում ենք, որ յարութեամբ փառաւորուած փեսան՝ նոյն ինքն Յիսուս Քրիստոս մեզ հետ է, ու Եկեղեցին մեզ հրաւիրում է մաքրուած սրտով եւ ամրացած հաւատքով հաղորդակից դառնալ յարուցեալ Փրկչին եւ մեր սրտերը դարձնել Նրա բնակարան:

Տեղեակ էք վստահաբար, որ Յինանց շրջանի կիրակիներն առաքելահաստատ մեր Եկեղեցում ունեն մասնաւոր անուանումներ, իմաստներ ու գոյներ: Այսպէս՝ Զատիկական Բ. կիրակին կոչում ենք Կրկնագատիկ

կամ նոր կիրակի, Յիսուս Քրիստոսով մեզ պարգևուած նոր կեանքի կիրակի: Այն կոչւում է նաեւ Ճերմակ կամ Սպիտակ կիրակի: Իսկ ճերմակ գոյնը քրիստոնէութեան մէջ հոմանիշն է մաքրութեան ու անարատութեան: Զատիկական Գ. կիրակին յայտնի է մեր Եկեղեցում որպէս Աշխարհամատրան կիրակի, որով յիշում ենք քրիստոնէական առաջին Եկեղեցու հիմնումը Երուսաղէմում: Այն կոչւում է նաեւ Կանաչ կիրակի, իսկ կանաչը կեանքի, բնութեան զարթօնքի եւ Քրիստոսով վերանորոգման գոյնն է: Զատիկական Դ. կիրակին Հայ Եկեղեցում կոչւում է Կարմիր կիրակի: Կարմիր գոյնը քրիստոնէութեան մէջ առաջին հերթին խորհրդանշում է Տիրոջ խաչի վրայ հեղուած արիւնը, Իր հրաշափառ յարութեամբ Տիրոջ յաղթանակած պաշարն ընդդէմ չարի եւ մահուան: Կարմիրը խորհուրդն է նաեւ քրիստոնեայ անհամար սուրբ նահատակների, վասն քրիստոնէութեան հեղուած արեան:

Զատիկական այսօրուայ՝ Ե. կիրակին նուիրուած է Տիրոջ խաչին եւ մեր Եկեղեցում նշում է Երուսաղէմի երկնակամարում Տէրունական խաչի երեւումը կամ գրաբարով՝ Տօն Երեւման Սրբոյ խաչի: Եկեղեցում նման տօն ունենալու եւ յիշատակելու առիթ է ծառայել այն դէպքը, որի համաձայն՝ 351 թ. Կոստանդիանոս կայսեր իշխանութեան եւ Երուսաղէմի երկնակամարում երեւում է Տիրոջ կենարար եւ Սուրբ խաչը: Այս հրաշքը տեւում է ոչ թէ մի քանի ընդմիջումով, այլ երկար-երկար ժամանակ Քրիստոսի կենարար խաչը երեւում է երկնքում՝ շատերին մղելով գոհութիւն եւ փառաբանութիւն մատուցելու Աստծուն:

Շատերը, այս սքանչելի եւ զարմանահրաշ դէպքին ականատես լինելով, հաւատում են Քրիստոսի փրկարար զօրութեանը եւ մկրտում են: Այդ օրը մկրտուածների թիւը, ըստ ականատեսների վկայութեան, լինում է շուրջ 5000 հոգի: Նրանցից մի զգալի մասը մկրտում է այն աւազանի մէջ, որ գտնւում է Երուսաղէմի հայկական Սրբոց Յակովբեանց վանքում, որտեղ գտնւում է նաեւ Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան նստավայրը:

Այս սքանչելի դէպքն առիթ է դարձել, որ հին Եկեղեցում հաստատուի Քրիստոսի Սուրբ խաչի երեւման տօն, որը Հայ Եկեղեցում նշում է Ս. Զատիկին յաջորդող Դ. կիրակին, այսինքն՝ Սուրբ Յարութեան տօնից 28 օր յետոյ:

Սուրբ խաչի երեւման կիրակիի ընթերցումները, որոնց ականջալուր եղանք Ս. Պատարագի սկզբում եւ որոնցից վերցրել եմ իմ քարոզի

բնաբանը, մի կողմից պատմում են մեզ խաչի ու շարձարանքի, խաչելութեան ու մահուան մասին, իսկ միւս կողմից՝ մեզ են փոխանցում յուսալեցուն աւետիսը յարութեան ու Քրիստոսով նոր կեանքի:

Հաւատալ Յիսուսին եւ Նրան որպէս Տէր ու Փրկիչ խոստովանել, նշանակում է միաժամանակ ու հաւասարապէս հաւատալ ոչ միայն խաչուած, այլ նաեւ յարութիւն առած Քրիստոսին: Եւ մենք՝ Քրիստոսի անուան հաւատացողներս, պէտք է իմանանք, որ Քրիստոսի խաչելութեամբ եւ յարութեամբ է սկիզբ դրում քրիստոնեաներիս «նոր մարդ», «նոր արարած» դառնալուն, որով մենք եւս լցում ենք «ի լրումն ժամանակի» յարութիւն առնելու լիայութեամբ: Քրիստոնեայ լինելը պարզ կողմնորոշում չէ կամ ինչ-որ գաղափարի հետեւորդ դառնալու ձգտում, այլ՝ կեանք ու կենսակերպ, որի պաշտպանութեան համար, ի պահանջել հարկին, պէտք է նաեւ «խաչն առնել ուսերին»:

Որքանով եւ այս մեկնաբանութիւնները մեզ համար կարեւոր ու էական այսօր, ներկայ մեր կեանքում, եւ ամէնից առաջ ինչ նշանակութիւն ունի այն մեզ համար: Բնականաբար, ոչ ոք այսօր այլեւս կարիք չունի, բառացի իմաստով, խաչի ճամփան ընտրելու կամ խաչն իր ուսերին առնելու: Մենք, որպէս քրիստոնեաներ, ազատ ենք մանաւանդ այստեղ՝ մեր հայրենիքում, մեր քրիստոնէական հաւատքն ապրելու, որի համար դատապարտութեան չենք ենթարկուում:

Այնուհանդերձ, եկէք ինքներս մեզ հարց տանք, որքանով է մեր այսօրուայ հասարակութիւնը քրիստոնեայ: Այն, որ մենք առաջին քրիստոնեայ պետութիւնն ենք, դա մեր փառաւոր անցեալն է ու հպարտութիւնը: Բայց այդ հարստութիւնը կամ հպարտութիւնը կարող է փոշիանալ, զրօացուել, եթէ չլինենք ու չդառնանք մեր անցեալի ճշմարիտ ժառանգորդը, եթէ մեր այսօրուայ մտածելակերպն ու ապրելակերպը, միմեանց եւ պետութեան նկատմամբ ունեցած մեր վարուելակերպը հիմնուած չլինի նոյն այդ քրիստոնէական արժեհամակարգի վրայ: Անցեալը կարեւոր է, անցեալի արժէքները կարեւոր են: Կրկնենք՝ դրանք մեր պատմութիւնն են, մեր հպարտութիւնը, մեր մաշկի գոյնն են, մեզ ուժ տուող աւիւնը: Բայց ներկան կերտողներն էլ մենք ենք: Իսկ այդ ներկան վաղը դառնում է անցեալ: Եւ մեր զաւակները պէտք է առիթ ու հնարաւորութիւն ունենան մեր կերտած այսօրուայ ու վաղուայ «անցեալով» հպարտանալու, ինչպէս մենք ենք երէկ եւ այսօր հպարտանում մեր պապերի ու հայրերի կերտած անցեալով:

Եթէ բառացի իմաստով այսօր խաչ չենք վերցնում մեր ուսերին, պէտք է մոռանալ, որ կայ նաեւ հոգեւոր խաչը, որ քրիստոնեայի համար առաջին հերթին իր հաւատքից բխող ճշմարտութիւնն է, որ պէտք է առնենք մեր ուսերին ու ապրենք ճիշտ եւ ուղիղ, մեր կենսակերպը դարձնենք հայելին մեր քրիստոնէական հաւատքի՝ թէ՛ իբրեւ անհատ, թէ՛ իբրեւ հասարակութիւն: Իսկ հասարակութիւնը վերացական հասկացութիւն չէ, այլ այն՝ ես եմ, դու ես, նա է, որ խմբուելով՝ դառնում է մենք ու հասարակութիւն: Իսկ հասարակութիւնը կամ հաւաքականութիւնը դրականօրէն կ'փոխուի, եթէ այն կազմող անհատներս, ամէն մէկս, այդ փոփոխութիւնը չսպասենք ուրիշից, այլ սկսենք մեզանից: Որեւէ մէկն իրաւունք չունի, անկախ իր դիրքից ու պաշտօնից, իրեն քրիստոնեայ կոչել, ասել, որ ինքը սիրում է Աստծուն, եթէ սիրոյ եւ հանդուրժողականութեան փոխարէն չարութիւն ու ատելութիւն է սերմանում, եթէ ճշմարտութեան եւ արդարութեան վեհագոյն գաղափարները շահագործում է անձնական նկրտումներին յազուրդ տալու համար: Եւ այս դէպքում Աստուծոյ համար կարեւոր չէ, թէ նա դիմադիր է, թէ ընդդիմադիր: Երիցս իրաւացի է Յովհաննէս առաքեալը, երբ զգուշացնում է. «...Աստուած լոյս է. եւ խաւար ի նմա չիք. եւ ոչ մի: Եթէ ասիցեմք եթէ հաղորդութիւն ունիմք ընդ նմա եւ ի խաւարի շրջիցիմք, ստեմք եւ ոչ առնեմք զճշմարտութիւն: Իսկ եթէ ընդ լոյս գնայցեմք, որպէս նա ի լոյս է. հաղորդութիւն ունիմք ընդ միմեանս. եւ արիւնն Յիսուսի Որդւոյ Նորա սրբէ զմեզ յամենայն մեղաց» (Ա. Յովհ. Ա. 5-7):

Հայոց շարականագիրներն իրենց հաւատքով զգացել են խաչի զօրութիւնը, նրանից դէպի մեզ ճառագող լոյսը եւ Քրիստոսով նուիրագործուած խաչը կոչել են՝ «միջոց փրկութեան», «աղբիւր բժշկութեան», «զէն յաղթութեան», իսկ Ս. Գրիգոր Տաթեւացին խաչը բնութագրել է որպէս «կամուրջ երկնքի ու երկրի միջեւ եւ երկնքի արքայութեան դարպասների բանալի»:

Հայ Եկեղեցին այսպէս է ընկալում խաչը: Տարուայ մէջ մեր Եկեղեցին խաչին նուիրել է չորս տօն ու իր հաւատացեալներին այդ օրերին, ինչպէս օրինակ այսօր, երբ նշում ենք Սուրբ Խաչի երեւման տօնը, հրաւիրում է՝ ականածանքով խոնարհուելու խաչի եւ Խաչեալի առջեւ ու անդրադարձ կատարելու ինչ է խաչը մեզ համար... Ունի՞ նա մեզ համար ինչ-որ նշանակութիւն, թէ՞ մի գեղեցիկ զարդ է կամ առաւելագոյնը՝ անուանապէս մեր՝ քրիստոնեայ կոչուելու արտաքին ցուցադրութեան միջոց: Հարց

է այս, որ այսօր տալիս եմ բոլորիս: Եւ պատասխանը իւրաքանչիւրս պէտք է փնտրի իր համար: Մարդիկ պէտք չունեն իմանալու այդ պատասխանը: Իսկ Աստուած գիտի այդ պատասխանը: Մնում է՝ ինքներս մեզ համար գտնենք այն: Իսկ այդ պատասխանը պէտք է լինի ոչ թէ մեր շուրթերին, այլ այն թաքնուած է մեր սրտում ու երեւում է մեր ապրած կեանքի եւ կենսակերպի մէջ, մարդկանց նկատմամբ մեր ունեցած կեցուածքի ու վերաբերմունքի մէջ: Թող Տիրոջ խաչը պահապան լինի իւրաքանչիւրիս՝ անհատապէս եւ բոլորիս՝ հաւաքապէս. ամէն:

Այսօր, սիրելի՛ հաւատացեալ քոյրեր ու եղբայրներ, մասնայատուկ եւ նուիրական օր է ինձ համար: Ս. Պատարագը, որ ես մատուցում եմ այսօր սրբազնասուրբ այս խորանի վրայ, եպիսկոպոսական ուխտի անդրանիկ Ս. Պատարագն է: Շուրջ երեսուներկու տարի առաջ Աստուծոյ հետ ուխտս կնքեցի, միւռոնաբոյր օծմամբ ձեռնադրուեցի կուսակրօն քահանայ եւ ուսերիս առայ Տիրոջ լուծը՝ իմ հոգեւոր խաչը, որ հոգեւոր ծառայութեան ճամփով կրեցի ու կրում եմ առ այսօր: Եւ ընդամենը մէկ շաբաթ առաջ՝ անցեալ կիրակի օրը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Բաց Խորանի վրայ՝ ձեռամբ ազգիս Վեհափառ Հայրապետ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, ձեռնադրուեցի եպիսկոպոս, որով առաւել պատասխանատու դարձաւ ծառայութիւնս եւ առաքելութիւնս Տիրոջ փառքի համար՝ ի սպասաւորութիւն մեր Եկեղեցու եւ ժողովրդի: Եւ այսօր նորոգելով Աստծուն տրուած ծառայական ուխտս՝ որդիական իմ սէրն ու հաւատարմութիւնն եմ յայտնում Ձեզ, Վեհափառ Տէր, որ Ձեր Օծեալ Սուրբ Աջի ձեռնադրութեամբ եւ օծմամբ ինձ կոչեցիք եպիսկոպոսական աստիճանի:

Օրհնեցէք ինձ, Վեհափառ Տէր, եւ Ձեր աղօթքներում յիշեցէք ինձ: Աղօթեցէք ինձ համար, սիրելի՛ սրբազան եղբայրներ, հոգեւոր ու արժանապատիւ հայրեր, սարկաւազներ եւ դպիրներ, մանկունք Եկեղեցւոյ ու նաեւ դուք, սիրելի՛ հաւատաւոր եղբայրներ ու քոյրեր. ամէն:

ԱՆՊԱՏԱՆԻ ԿԱՆՈՆԸ ԵՒ ԱՆՁՐԵԽԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՆՈՂԱԳՈՐԾԻ համար կենսական նշանակություն ունեւ հաջող բերքի ստացումը, որից կախված էր մինչեւ հաջորդ տարվա բերքն ընկած շրջանի նրա ապրուստը: Պայմանավորված այս հանգամանքով՝ նախաքրիստոնեական շրջանում մեծ տեղ են գրավել բարեբերության հետ կապված ծիսա-մոգական հավատալիքները եւ բերքի հովանավոր չաստվածությունները՝ արեւելյան, հունա-հռոմեական եւ հայկական:

Քրիստոնեության հաստատումից հետո Հայոց եկեղեցական ծիսակատարության մեջ եւս, բնականաբար, պետք է ստեղծվեին հողագործի աշխատանքի եւ բերքի պահպանության համար առ Աստված ուղղված աղոթքներն ու հայցվածները «Մաշտոց» ծիսարանի համապատասխան կանոններով, որոնց հանրագումարն է դարձել Անդաստանի արարողությունը՝ նպատակամիտված համայն աշխարհի բարեբերությանը եւ խաղաղությանը:

Անդաստանի, անձրեւի եւ բերքի հետ կապված արարողությունների հիմքում ընկած է հողագործի եւ Աստծու (հին շրջանում բնության ուժերի) հետ հաստատվող այն ուխտ-դաշինքը, ըստ որի՝ ինքը պետք է համապատասխան զոհաբերություն կատարեր՝ սկսած հերկը նետվող առաջին հատիկների ծիսական նվիրաբերումից մինչեւ ստացված բերքից ընծայումը, որպեսզի երաշտ չլիներ, եւ ակնկալված հաջող բերքն ստացվեր:

Նման բոլոր արարողությունները ունեն հոգեւոր-բարոյական այն խորհուրդը, որ ստացվող բերքից մի մաս որպես տուրք հարկավոր է թողնել աղքատներին եւ արտերի եզրերով անցնող օտարականներին:

«Անդաստան» բառը ծագել է անդ բառից, որը լայն առումով նշանակում է արտ եւ հանդ: Բառը գալիս է դասական գրաբարից: